

БАРНОМАИ РУШДИ БОЗОРИ
СОҶАЗИОИ СИМАТНОК ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

I. Масъалаи вазифаҳои рушди бозори соҳазии симатнок

Масъалаи асосии рушди бозори соҳазии симатнок, асосан аз сӯи ҷудонашавандаи таркиби нави истеҳсоли, ташкил кардани услуи самараноки асосии инвестиция, асосҳои ва азнавтасимкунии сармоя баъди соҳазии истеҳсоли ва субъектҳои хоҳагидори дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Барои расидан ба масъалаи мазкур бояд масъалаҳои зерин асосан ҳал карда шаванд:

1. Ташаккули базаи сонунгузори, таъини санади меъерӣ, ки онро раванди ташкил ва амали бозори соҳазии симатнок ва соҳазии, ки амалии иштирокчиёни касбии бозори соҳазии симатнокро мусарраф мекунад, янҷунин шартҳои гузаронидан савдои биржавию ҷайрибиржавию дар бозорӣ ва асоси намуни асоси дар бозори соҳазии симатнок танзим мекунад;

2. Рушди сохтори таркиби ташкили бозори соҳазии симатнок, ки иборат аст аз:

- масъалаи танзими давлати ва назорат;
- иштирокчиёни касбии бозори соҳазии симатнок;
- эмитентӣ ва харидорони соҳазии симатнок;
- ташкилҳои худтанзимсозии иштирокчиёни касбии, аз асоси фонди биржавию ва системаҳои харидуфурӯши ҷайрибиржавию;
- депозитария, баъди гирифта.

3. Ташкили инфраструктураи бозори соҳазии симатнок, ки раванди бори аввал асоси кардан соҳазии симатнок ва таркиби онро дар бозори дуҷамъа таъмин мекунад;

4. Ташаккули системаи самаранок танзимсозии бозори соҳазии симатнок;

5. Таъини механизми, ки таркиби системавии муҳассисони ихтисосноки бозори соҳазии симатнокро таъмин менамоянд;

6. Муҳимат ба асоси танзимсозии бозори соҳазии симатноки Ҷумҳурии Тоҷикистон ба системаи бозори байналхалқии соҳазии симатноки асоси.

Барномаи рушди бозори соҳазии симатнок (минбаъд Барнома) иборати давра ба давраи таъини банаҷаи гирифташударо пешбини менамоянд ва бояд таркиби системаи давлатии танзими бозори соҳазии симатнок он ба яке аз звонҳои асосии истеҳсоли Тоҷикистон таъин ёбад.

Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ягон ба вазорату идораҳои манфиатдор асоси намуни вазифаи асоси танзимсозии рушди бозори соҳазии симатнок, назорати аз асоси иштирокчиёни биржавию таркиби сонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба бозори соҳазии симатнок, гузаронидан таъини асоси бозори соҳазии симатнок ва асоси чораҳои оид ба асоси намуни Барномаи мазкур дар соли 2000-2001 давлати дида.

II. Иборати Барнома дар соли 2000

Масъалаи асосӣ дар соли 2000 ба асоси расонидани таъини маъмури санади сонунгузорнои меъерӣ оид ба масъалаҳои фаъолият дар бозори соҳазии симатнок ва танзими давлатии он ва рушди сохтори бозори соҳазии симатнок мебошад.

1. Ташаккули асосии сонунгузории бозори соъазіои симатнок
Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Бонки миллии Тоҷикистон
якҷоя бо Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон то охири соли 2000 ба
сонунгузории амалкунанда таъйирот ворид намояд ва дар сисмати танзими
бозори соъазіои симатнок, махсусан фаъолияти субъектіои бозори
соъазіои симатнок санадіои сонунгузории нав таъия намоянд.

Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон якҷоя бо Бонки миллии
Тоҷикистон то охири соли 2000 дар сатори санадіои меъёрию іუსусии
аввалиндараёа низомномаіои зеринро таъия намуда, ба Іукумати Ҷумҳурии
Тоҷикистон барои тасдиқ пешниҳод намояд:

- "Дар бораи депозитарияи марказии Ҷумҳурии Тоҷикистон";
- "Дар бораи фаъолияти брокери ва дилери дар бозори соъазіои
симатнок".

2. Ташкили системаи инвесторіои институтсионали

Инвесторіои институтсионали бо масади таъмини дониши касби ва
устувори оид ба аніом додани амали сармоягузорию ба соъазіои симатнок
ва баланд бардоштани дараёаи боварии аіоли ба оніо ташкил меёбад.

Соидаи асосии устувории бозори соъазіои симатнок ин пастикунии
хавфи сармоягузори ба соъазіои симатнок мебошад. Бо ин масад танзими
чандири фаъолияти ипвесторіои институтсионали аніом дода ме-шавад.

Ба сифати ипвесторіои институтсионали асоси дар Ҷумҳурии
Тоҷикистон фондіои инвеститсионю нафаса, компанияіои инвеститсионю
суљуртави ва инчунин бонкіои тиорати ташкил қарда мешаванд. Барои
фаъолият намудани бонкіои инвеститсионии ки мисли компанияіои
инвеститсионии вазифаіои монандро дар бозори соъазіои симатнок иіро
мекунанд, истидори системаи бонкии ҷумҳури истифода бурда мешавад.

3. Ташкили инфраструктураи бозори соъазіои симатнок

Масъалаи аввалиндараёаи таъбири замин Барнома ин ташкил ва рушди
инфраструктураи бозори соъазіои симатноки Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад,
ки он коріоро дар самтіои зерин дарбар мегирад:

- таъсиси системаіои автоматии депозитарии ва басайдгирои барои
хизматрасонии гардиши соъазіои симатнок, дар навбати аввал саімияіои
корхонаіои давлатии хусусишаванда ва тасдиқи іუსусіои молу мулк
мулкдорон ба оніо;

- таъсиси системаіои технологии аніом додани аідои харидуфуруши
соъазіои симатнок ва инчунин аніом додани іисобу китоб аз рӯи
амалиётіо бо соъазіои симатнок;

- ташкили хадамоти хизматрасонии таъмини ахбор дар бозори
соъазіои симатнок.

Дар соли 2000 мутобиси самтіои зикргашта Вазорати молия якҷоя бо
Бонки милли Тоҷикистон бояд коріоро оид ба амали намудани тадбириои
зерин аніом диал.

1. Таъсиси депозитарияи маркази ва системаи шўъбаіои минтаавии
он.

Депозитарияи маркази іамонатсози ва назоратро аз болои расмиёти
техникии фаъолиятн субъектіои системаи депозитариявию басайдгири,
іисоби іаракати соъазіои симатнок дар байни депозитарияю (шўъ-баіои
депозитарияи маркази), мусоидат ба ташклиотіои маълумоти касби дар
баланд бардоштани ихтисоси мутахассисони системаи депозитарилвию
басайдгири ва мусоидати техники ба басайдгирон.

2. Таъмини шароит барои фаъолияти депозитарияю ва басайдгирии.

Депозитарияю тасдиқи іუსусіои молу мулкин мизоіони депозитаринро
нисбат ба когазіои симатнок, іамчунин вазифаи нигоідори номинали
нисбат ба іамин соъазіои симатнок дар асоси шартномаи дахлдор оид ба

хизмати депозитари иро мекунад.

Ба вазифаи басайдгиранда мусаррақкунӣ ва тасдиқи ҷиссияи моликият ё соибкунӣ нисбат ба соҳазии сиратнок, ки эмитент тариси бурдани реестр баровардааст, дохил мешаванд.

Ҷаъолияти депозитарияро ва басайдгирон дар ҷамқорӣи зич бо депозитарияи марқазӣи дар асоси шартномаи махсус аниом дода мешавад.

3. Таиияи системаи бастани аидио дар бозори соҳазии сиратнок.

Бо масқадӣи ташқили Биржаи муқарассии бозори соҳазии сиратнок, ки ба стандартӣи ҷаиони ҷавобгӯи мебошад, ба Биржан марқазии фонди, ки дар он аидиои соҳазии сиратнок аниом дода мешаванд, ёри давлати расонида шавад.

Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон яқия бо Биржаи марқазии фонди Ҷумҳурии Тоҷикистон мехизми самараноки нарқмони ба соҳазии сиратнок таъминбудаи ҷамқиятӣи саиоми ва пешниҳоди қафолатӣи муайяни ҷимояро барои маблағгузори сармоягузоронн пуристидорро муайян намояд.

Бонки миллии Тоҷикистон яқия бо Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои таъмини аниом додани амалиётӣи бо соҳазии сиратнок системаи исобу китобро аз рӯи амалиётӣи бо соҳазии сиратнок таиия намояд.

4. Танзими давлатии бозори соҳазии сиратнок

Барои аниом додани танзими давлати ва ба амалбарорӣи сиёсати давлати дар ташқили бозори соҳазии сиратнок системаи амалии назорат ва идораи равандӣи рушди бозори соҳазии сиратнок талаб қарда мешавад.

Бо ин масқад дар давран аввал дар назди Ҷуқумати Ҷумҳурии Тоҷикистон масомоти (идораи) алоида оид ба танзим ва назорати бозори соҳазии сиратнок ташқил қарда мешавад. То васти ташқил қардани масоми мазқур вазифаи танзими давлатии бозори соҳазии сиратнокро муқобиси сонунӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи соҳазии сиратнок ва биржаи фонди" Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон иро мекунад.

5. Баисобгири ва исобот

Барои рушди бозори соҳазии сиратнок дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, шартӣи ҷатми ин методологияи нави баисобгирии бухгалтерии ва исоботи молияви мебошад, ки ба стандартӣи байналқалси ҷавобгӯи аст. Бинобар ин, ба Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2000 зарур аст, ки қорабиниоро доир ба гузаштан ба стандартӣи ҷаионии баисобгирии бухгалтерии давом диад. Дар ҷолати мувофис будани ба исобгирии бухгалтерии ва исоботи молияви ба стандартӣи байналқалси, сармоягузорони хориҷӣи имқонияти ба даст овардани ақбори лозимиро дар бораи эмитентӣи ба даст меорад, ҷамқиятӣи саиоми -эмитентӣи дар навбати худ, имқонияти восеии ҷалб намуданн инвеститсияоро пайдо мекунад.

Дар нимсолаи дуқуми соли 2000 ирои Барнома бо таиияи система ва танзими пурраи муқасобилаи ҷамаи сисмиоии тарқибии инфраструктураи бозори соҳазии сиратнок вобаста мебошад, ки ба худ қунин зуиурот мисли фондиоии инвеститсионии, системаи депозитариявию басайдгири, Биржаи марқазии фонди ва идораи брокерию дилерию дар бар мегирад.

6. Рушди инфраструктураи бозори соҳазии сиратнок

Дар ҷараёни соли 2000 Вазорати молия яқия бо вазорату идораи манфиатдор ва Биржаи марқазии фонди қорабиниоро оид ба муқаттаб ва муқаммал намудани методикаи ҷамқорӣи элементӣи ташқилёфтаи инфраструктураи бозори соҳазии сиратнок аниом медианд. Дар навбати аввал ин бояд ба ҷаъолияти системаи депозитариявию басайдгири, Биржаи марқазии фонди Ҷумҳурии Тоҷикистонро ва идораи брокерию дилери дахл

дорад. Инчунин дар ин мўлат ба ташкилбии ташкилотҳои касбии худтанзимкунандаи иштирокчиёни бозори соҳазои симатнок аямият дода мешавад.

7. Тартиби тарбияи мутахассисони касбии бозори соҳазои симатнок
Ташкили бозори соҳазои симатнок дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар маимӯъ бо иҷрои барномаҳои таълими, ки ба тарбияи иштирокчиёни касбии бозори соҳазои симатнок ва инчунин баланд бардоштани сатҳи дониши истисодии аҳоли ба амал бароварда мешавад.

Дар соли 2000 тағти назорати Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон корҳо оид ба ташкили системаи омӯзиш ва бозомӯзии иштирокчиёни касбии бозори соҳазои симатнок, ки аз маркази таълими оид ба тарбияи мутахассисон дар назди Биржаи марказии фондии Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат аст ва курсҳои махсус дар базаи факултети истисодии мактабҳои оли мебошанд, аниҳом дода мешаванд. Тасдиқи барномаҳои таълими, аҳолиангезии самт ва махсусиятҳои амали намудани тарбия ва бозомӯзии мутахассисон низ ба вазифаҳои Вазорати молия дохил мешаванд.

8. Ташкили системаи таъминоти иттилоотии бозори соҳазои симатнок
Бозори соҳазои симатнок бояд ба инвесторҳо иттилооте диҳад, ки барои санҷидани ҳаф ва даромаднокии имконпазири сармоягузори ба соҳазои симатнок кифоя бошад.

Дар соли 2000 аямчун маҳилаи амалинамоии Барнома, таъминоти иттилооти падидаи муҳимтарини инфраструктураи бозори соҳазои симатнок бояд шавад. Бинобар ин Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон яқоя бо вазорату идораҳои дигаря манфиатдор ва воситаҳои ахбори умум бояд ташкил диҳад:

- наҳри мунтазами маълумоти пурра ва кушода дар бораи ба сайд гирифтани барориши соҳазои симатнок, дар бораи басайдгирон, депозитарияҳо, брокерҳо, дилерҳо ва дигар иштирокчиёни касбин бозори соҳазои симатнок дар бораи ба онҳо додани литсензияҳо оид ба доштани iysys барои бурдани фаъолиятҳои касби дар бозори соҳазои симатнок дар бораи боздоштан ва бекор кардани онҳо;

- яқоя бо Биржаи марказии фондии Ҷумҳурии Тоҷикистон наҳри атамии нарҳмонии соҳазои симатнок, ки дар савдоҳо ба сайд гирифта шудаанд ва дигар маълумот оид ба ақҳои харидуфурӯш ва амалиётҳои дигар бо соҳазои симатнок;

- наҳри атамии мавсими аисоботҳои эмитентҳо, кн наҳияи фаъолияти молиявию истисодии онҳо ро нишон медиҳад, иичунии маълумотҳои дигар, ки ба нарҳҳои соҳазои симатноки барориши онҳо таъсир доранд;

- тартиб ва системаи индексҳои фонди ва нишондиҳандаҳои, ки вазъият ва рушди бозори соҳазои иматнокро муайян мекунанд;

- тартиботи васеъ ва рекламаи бозори соҳазои симатнок дар воситаҳои ахбори умум ва таълиии пайдаріами аҳолибо амалиётҳои бо соҳазои симатнок;

- наҳр кардани сонӯҳо ва аққотҳои меъерӣю iysysi оид ба хусусигардони, аайридавлатикунони, бозори соҳазои симатнок, инвеститсияҳо.

III. Такмилиҳои системаи танзими бозори соҳазои симатнок

Баамалбарори Барномаи мазкур иҷрои маимӯи тадбирҳо оид ба такмилиҳои системаи танзими фаъолият дар бозори соҳазои симатнок ва таъмини шароит ва имкониятҳо барои аамгироии бозори миллии соҳазои симатнок ба бозори байнидавлатии соҳазои симатнок ИДМ ва системаи аққотии бозори молиявию пешбини менамояд. Вазифаи асосии ин маҳалаи амали гардонидани Барнома ба иштирокчиёни касбии бозори соҳазои симатнок пешниҳод намудани iysysҳои васеъ нисбати танзимкунии

муस्ताзили фаъолияти худ мебошад.

Ба ҷайр аз ин дар соли 2001 Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон яқия бо Бонки миллии Тоҷикистон ва дигар вазорату идораҳои маъмурӣ дар навбати аввал лоиҳаи соҳун "Дар бораи баъдгирӣ аидо бо соҳаҳои симатнок дар Ҷумҳурии Тоҷикистон"-ро таъин намуда, ба баррасии Ҷукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намояд.

1. Худтанзимкунии бозори соҳаҳои симатнок

Таъини системаи худтанзимкунии бозори соҳаҳои симатнок ба воситаи муттаид шудани иштирокчиёни касбии бозори соҳаҳои симатнок ба ассоциатсияҳои мустанзил мусарраф карда мешавад. Ассоциатсияҳои мазкур соҳаҳои муайяни фаъолияти худро дар бозори соҳаҳои симатнок мусарраф намуда, танзими дохилии бозорро аниом медианд. Дар соли 2001 масомоти танзими бозори соҳаҳои симатнок шароитро оид ба рушди фаъолияти ташкилҳои худташкилкунанда муайян мекунад, ки дар оянда худ онҳо танзими фаъолияти касбии иштирокчиёни бозори соҳаҳои симатнокро иро хоёнд кард.

2. Сармоягузориҳои дарозмуддат ба истисодиёти мамлакат

Рушди бозори соҳаҳои симатнок омили асосии муайянкунии имконияти сармоягузориҳои дарозмуддати сармоягузориҳои хориҷӣ ба истисодиёти мамлакат мебошад. Ёлб намудани инвеститсияҳои хориҷӣ инчунин бояд тариси ҷамғироии соҳаҳои истисодиҳои мамлакат ба системаи бозори молиявии байналхалси ба амал оянд. Дар давоми соли 2001 Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон яқчанд чорабиниҳои бари ба мувофисат овардани соҳаҳои барориш ва гардиши соҳаҳои симатнок ба стандартҳои амалкунандаи байналхалси шарт ва усӯлиҳои амали намудани аидо бо онҳо ва инчунин муайян намудани шароити мусоиди инвеститсиониро аниом медианд.

Дар ҷараёни ҷамғироии, ҷиати асоси ин дараҳои маълумотноки ва омодагии иштирокчиёни миллии бозор оид ба татбиш кардани тарз ва усӯле, ки сармоягузориҳои хориҷӣ дар доираи ҷобаҷокунии маблағҳои молиявии озод дар шакли инвеститсияҳои портфели истифода мебаранд, мебошад. Талаботи ташкили бозорҳои кадрҳои дахлдор дар бозори хориҷии соҳаҳои симатнок бо масади омӯзиш, тарбия ва баланд бардоштани ихтисос ба миён меояд.

IV. Мусаррафоти хотимаи

Ирои Барномаи мазкур ва чорабиниҳои, ки пешбини шудаанд, бари рушди бозори соҳаҳои симатнок Ҷумҳурии Тоҷикистон имконият медианд.

Ирои Барнома ва ба он бо мувофисаи Ҷукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид намудани тағйироту иловаҳо ва амали намудани ҷамғироии яқияи онро бо вазорату идораҳои дигар Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон (то лаъзаи ташкили масомоти дахлдори давлати оид ба танзими бозори соҳаҳои симатнок) аниом медианд.

Манбаҳои маблағгузориҳои ирои Барномаро Ҷукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад.